

Varla Yok Arasında
“İstanbul Ermenileri”
Vercihan Ziflioğlu

SOSYAL YAYINLARI

Moda Caddesi Borucu Han No: 20 Daire: 504-505
Kadıköy 34710 İstanbul
Tel: (216) 5505078
<http://www.ciniusyayinlari.com>
iletisim@ciniusyayinlari.com

Vercihan Ziflioğlu
VARLA YOK ARASINDA
"İSTANBUL ERMENİLERİ"

FOTOĞRAFLAR:
Vercihan Ziflioğlu ve Tamar Karasu arşivinden

BİRİNCİ BASKI: Eylül, 2019

ISBN 978-605-7720-65-8

Baskı ve cilt:
Cinius Sosyal Matbaası
Çatalçesme Sokak No:1/1
Eminönü, İstanbul
Tel: (212) 528 33 14

Sertifika No: 12640

© VERCİHAN ZİFLİOĞLU, 2019

© SOSYAL YAYINLARI, 2019

Tüm hakları saklıdır.

Bu yayının hiçbir bölümü yazarın yazılı ön izni olmaksızın,
herhangi bir şekilde yeniden üretilemez,
basılı ya da dijital yollarla çoğaltılamaz.
Kısa alıntılarda mutlaka kaynak belirtilmelidir.

Printed in Türkiye

Varla Yok Arasında "İSTANBUL ERMENİLERİ"

VERCİHAN ZİFLİOĞLU

SOSYAL YAYINLAR

*Bu kitabı bir bahar rüzgarında savrulan Büyükdedem
Sarkis Ziflioğlu'nun anısına adıyorum...*

Vercihan Ziflioğlu İstanbul'da doğdu. Özel Mihitaryan Ermeni Okulu'nda orta eğitimini tamamladı. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi ve Eskişehir Anadolu Üniversitesi Halkla İlişkiler bölümlerinden mezun oldu.

1996-1998 yılları arasında sırasıyla İstanbul Ermeni toplumu yayın organlarından Marmara, Jamanag, Nor San Gazetelerinde çalıştı. Agos Gazetesi'nin ilk ekibinde yer aldı. Özel haberlere imza attı. Ermenice çocuk sayfalarının editörlüğünü yaptı ve köşe yazdı.

1998-2007 tarihleri arasında Hürriyet Gazetesi'nde, 2007-2014 tarihleri arasındaysa Hürriyet Daily News Gazetesi'nde görev yaptı. Hürriyet ve Hürriyet Daily News'taki görevleriyle eşzamanlı olarak Referans Gazetesi için özel haberler hazırladı. Haberleri Hürriyet Daily News'la eşzamanlı olarak Radikal Gazetesi'nde de yayımlandı.

Aralık 2013-Mayıs 2014 tarihleri arasında Aljazeera'da çalıştı. 2014 -2017 arasında Yeniüzyıl'da uzman muhabir olarak görev aldı. Hâlâ uluslararası bir haber ajansı için görev yapmakta.

Ziflioğlu, siyaset-politika, dış haberler, Türkiye'deki azınlıklar, etnik azınlıklar, Ermeni Diasporası, Ortadoğu/Kafkasya, Ermeni sorunu konuları üzerine uzmanlaştı. Makaleleri BBC, Washington Times, Le Monde, France 24 gibi dünyanın önde gelen basın yayın organlarında da yer buldu.

Ödülleri:

2007 yılında İsveç Enstitüsünün düzenlediği dünya çapındaki gazetecilik yarışmasında dört haber dosyasıyla 80 ülke arasında Türkiye'yi temsil ederek birincilik ödülünün sahibi oldu.

2008 yılında Ankara merkezli Çağdaş Gazeteciler tarafından

'En İyi Haber' ödülüyle ödüllendirildi.

2012 yılındaysa yine Çağdaş Gazeteciler Derneği tarafından verilen 'En İyi Röportaj' ödülünün sahibi oldu.

2010 yılında Frederick-Ebert Stiftung tarafından Ermenistan'da haber araştırması için burs kazandı.

2014 yılındaysa ABD Büyükelçiliği tarafından ABD Dışişleri Bakanlığı desteğiyle gerçekleştirilen çeşitli başlıklardaki gazetecilik programı kapsamında Ziflioğlu "Azınlıklar ve İnsan Hakları" dalında aday gösterildi. Bu dalda Türkiye'den seçilen isim oldu.

2018'de Leipzig Almanya'da Gazetecilik ve Yazarlık Enstitüsü tarafından burs kazandı.

Kitapları:

- 1) Ananun Yeraz, (İsimsiz Düş), İstanbul, Aras Yayıncılık 2000
- 2) Hanelug, (Bulmaca) Aras Yayıncılık, İstanbul 2007
- 3) Araftaki Ermenilerin Hikayesi "Ne Hz. İsa'ya ne de Hz. Muhammed'e Yaranabildik", İletişim Yayınları-2015
- 4) Açık, Belge Yayınları, 2016
- 5) Beni Unutma Rusyam – "Asırlık Sürgün", Kuzey Işığı Yayınları, 2019

Yer aldığı antolojiler:

- 3) Spurkahay Arti Kraganutyun Vercin Ges Taru (Diaspora Modern Ermeni Edebiyatı son yarım yüzyıl), ABD/Michigan-1994
- 4) Jamanagagizs Istanbulahay Kroghner (İstanbullu Günümüz Yazarları); Lübnan, 2004
- 5) The Other Voice Armenian Women Poetry Throug the Ages, USA, Watertown, 2004
- 6) Arti Hay Kraganutyun, (Modern Ermeni Edebiyatı), Ermenistan Yazar Birliği, Yerevan, 2010

Çeviriler:

- 1) Avusturya PEN, AÇIK (Almanca), 2017

Modern dünyanın en önemli unsuru eğitim, düşünce ve kişisel gelişim. Fakat cemaat katmanları olarak bu etmenlerden yoksunuz.

Cemaat tarafından fikirleri beğenilmeyen kişilerin hepsi, sunduğu fikrin içeriğine bakılmaksızın hedef tahtasına oturtuluyor ve dışlanıyor. Bu gidişatın önünün nasıl alınacağıysa önemli bir sorun olarak karşımızda.

BÖLÜM III

CEMAAT KATMANLARINA İÇTEN BAKIŞ SINIFSA AYRIŞMALAR

Türkiye kamuoyunda her nedense Ermeni ve Yahudi denildiğinde ilk akla gelen 'zenginlik'. Neden her iki cemaat de böyle bir genellemeye dahil ediliyor anlamak güç.

Uzun yıllardır Ermeni cemaati içinde nüfus sayımı yapılmıyor. Ölüm ve doğum kayıtları bile düzenli olarak tutulmuyor. Elbette ki, bu satırları okuyanlar tam tersi argümanlar ileri sürecek.

Mesrop II'nin sağlığında karma evliliklerle ilgili kilise yasağı kaldırılmıştı. Kendisinden önce Ermeni Apostolik Kilisesi'nde Hristiyan-Müslüman evliliklerine dini nikah engeli vardı.

Yasağın kaldırılmasını takip eden yıllarda ve sonrasında çok sayıda karma evlilik yaşandı. Bu evliliklerden doğan çocuklar halihazırda 15 yaşını geçti. Dolayısıyla bu noktada da herhangi bir araştırma ve çalışma yapılmadı.

Velhasıl elimizde Ermeni Cemaatiyle ilgili net bir veri yok. Bir şeyler yapmak isteyen bizlerin önündeki tüm kapılar kilitli.

* * *

Dolayısıyla çocukluğumdan beri duyduğum rakam İstanbul'daki Ermeni nüfusunun elli bin kişi olduğu yönünde. Bu rakam bugüne kadar hiç değişmedi. Sayı çoğaldı mı, azaldı mı elde net bir veri yok.

Ermeni cemaatinin zengin kesimi ağırlıklı olarak Yeşilköy, Ulus ve Etiler civarında yaşıyor.

Geri kalan orta ve alt sınıf Ermenilerse Bakırköy, Şişli, Beyoğlu semtlerinde dağılım gösteriyor.

Ermeni cemaatine ait bunca malvarlığına karşın Tarlabaşı, Dolapdere ve Kasımpaşa'da halihazırda çok zor şartlarda varlık mücadelesi gösteren Ermeniler var.

Bu insanlara sadece erzak, kömür/odun yardımı yapıyor bir de eğer bağlı buldukları kiliselerden 'yardıma muhtaçtır' kâğıdı alabilirlerse Surp Pırgıç Hastanesi'nde tedavi görebiliyorlar. Zor şartlarda yaşayan cemaat bireylerinin sayısı yadsınamaz.

Ve ne yazık ki 'yardım' adı altında bu insanların onurları hiçe sayılarak, fotoğrafları ve kimlikleri çoğu zaman deşifre ediliyor.

Cemaat içerisinde çok ciddi hiyerarşik ve sınıfsal yapılanma söz konusu. Düşük gelirli kişiler ciddi anlamda cemaat yapısından dışlanıyor ve kendisine yer bulamıyor.

Kaldırılan cenazeler (papaz sayısı ve rütbesine göre ücret belirleniyor), yapılan düğünler ve vaftizler ciddi sınıfsal farklılıkların da ortaya çıkmasına sebebiyet veriyor.

Bahsettiğimiz bu organizasyonlar binlerce liraya mal oluyor. Neden kiliselere cenaze, düğün ve vaftiz için belirli bir standart uygulanmıyor?

* * *

İşte yukarıda da anlattığımız gibi Ermeni Cemaatini yekpare bir bütün olarak ele almak çok da mümkün değil. Hepimiz Türkiye'yi oluşturan bir bütünün parçalarıyız. Birimiz ne kadar zor şartlarda yaşam mücadelesi veriyorsak, diğeri de aynı ölçüde yaşam mücadelesi veriyor.

Ve unutulmamalıdır ki Ermeni Cemaati kendi çıkmazlarıyla bugün bile hâlâ kaderine terk edilmiş bir topluluk.

Magazinleşen cemaat

Cemaatin geniş katmanlarının yaşam ve varlık mücadelesine karşın, hızla 'magazinleşen' bir yapıdan da bahsetmek elzem.

Nedendir ve hangi etmenler, hangi nedenlerle devreye giriyor bilinmez fakat son yıllarda bazı yayınlarla cemaate magazin algısı dayatılıyor.

Sütunları süsleyen son derece pahalı düğünler, organizasyonlar vb içerikteki haber mahiyetindeki magazinsel sunumlar cemaatin içerisinde bulunduğu ekonomik durumla tezat oluşturuyor.

Bir yanda görsellik, para, ihtişam sergilenip Ermeni cemaati içinde bir başka azınlık ve üst 'cemaat' yaratılırken, belki farkında olarak ve belki de olmadan cemaat içerisinde kamplaşmalar yaratılıyor.

Ve ulusal kamuoyuna Ermeni cemaatiyle ilgili gerçek olmayan bir tablo sunuluyor.

Aslında Türkiye toplumları olarak hepimiz içerikten yoksun bir görselliğe ve ihtişama düşkün değil miyiz?

Bireye öncelik tanıyan bir algıdan ziyade artık önemli olan tek şey güç ve para.

Ne yazık ki yaşadığımız ülkede eğitim dahil her şeyi parayla ve güçle satın almaya alıştık.

Ve evet aslında hepimiz Türkiye toplumları olarak fazlasıyla magazinleştik.

Oysa bizlerin sanatta, edebiyatta, bilimde dünya standardını yakalayabiliyor olabilmemiz için çok daha fazla çaba sarf etmemiz gerekiyor.

BÖLÜM IV

CEMAAT 'POLİTİKLEŞİRKEN' TBMM'DEKİ ERMENİ MİLLETVEKİLLERİ

Bu bölümde çeşitli partilerden meclise giren Ermeni milletvekillerini ele alacağız.

Bir kez daha yinelememiz gerekiyor. Burada hedefimiz bireysel olarak kişiler değil, bizim asıl vurgu yapmak istediğimiz cemaate ve geniş toplum katmanlarına olan etkileri.

Bugüne göz atmadan önce şöyle bir geçmişe uzanalım. Osmanlı İmparatorluğu'nda sarayda çok yüksek kademelere ulaşan Ermenileri görüyoruz. Keza yine Meclisi Mebusan'da hatırı sayılır, söz sahibi Ermeni Milletvekilleri var.

Göreve gelen milletvekillerinin hepsi aydın, iyi eğitim almış, çeşitli disiplinlerde üreten ve birkaç dile hakim olan entellektüel kişiler.

Bu isimlerden en sembolik olanı kuşkusuz aynı zamanda yazar ve bir düşünür olan Krikor Zohrab.

Zohrab'ın bugün bize bıraktığı eserlerin yanı sıra, geçtiğimiz yıllarda Ermenistan'da yayımlanan beş ciltlik bir çalışma var. Uzun yıllara dayanan arşiv çalışmalarından ve belgelerden oluşturulan bir eser.

Söz konusu eserde Zohrab'ın Meclisi Mebusan'da görev yaptığı yıllardaki deneyimleri, tutanakları, mektupları özenli bir araştırmayla yayımlandı.

Gönül isterdi ki geçtiğimiz yıllarda milletvekilliği hakkı kazanan üç Ermeni kökenli vekilden en azından biri Doğu Ermenicesiyle yayımlanmış bu beş ciltlik eseri gözden geçirmiş olsalardı.

En azından Zohrab'ın deneyimleri onlara yol gösterirdi. Ve hiç değilse geçmişte Zohrab'ın meclisteki başarısının izdüşümleri hakkında bilgi sahibi olurlardı.

Oysa milletvekili arkadaşlarımızdan bazıları Zohrab'ın 1915'te nasıl evinden alınıp bir daha geri dönmediğinden dem vurup duruyor.

Evet, Zohrab trajik bir sonla aramızdan alındı. Fakat onu bir kez ve bir kez daha yok oluşa sürüklememek için bize bıraktığı külliyata ve değerlere sahip çıkıyor olmamız gerekmiyor mu?

Bir şahsı, bir konuyu, bir olayı ve en önemlisi bir tarihi tam anlamıyla özümsemeden onu başkalarına anlatıyor olabilmek nasıl mümkün olabilir?

Ya karşılık olarak başka sorular karşımıza çıkarsa ne olacak? Gelen soruları nasıl yanıtlayacağız?

Bereket versin ki Anadolu insanı entellektüel anlamda soru soracak kimi tarihi bilgilerden ve dolayısıyla eği-

timden yoksun. Araştırma ve karşı argüman ileri sürme kültürü yok.

Mesela aynı konuşmalar Batılı bir ülke meclisinde yapılacak olsa, sağcı bir milletvekili yapılan argümanları kendince başka bir argümanla destekleyebilir ve gündeme getirirdi. Dahası Zohrab hakkında Ermeni milletvekillerine sorular yöneltirdi ve muhtemelen yanıt alamazdı.

Velhasıl savunduğumuz konular hakkında ne yazık ki kendimiz içerik bilgisinden yoksunuz ve olası sorular karşısında hazırlıksız. Oysa bir argümanı savunuyorsak içeriğine gerçek anlamda vakıf olmamız gerekiyor.

* * *

Peki, kimdir Zohrab diye şöyle bir göz atalım tarihe. Zohrab ismi çok erken yaşlarda daha okul sıralarında Ermenice gazetelerde karşımıza çıkıyor.

Dönemin en önemli okullarından biri olan Galatasaray Mekteb-i Sultanisi'nde eğitimini tamamlayarak İnşaat Mühendisliği diplomasını aldı. Sonrasındaysa avukat olma kararı alarak üç yıllık eğitim için Galatasaray Sultanisi Hukuk Bölümü'ne kaydoldu ve başarıyla mezun oldu. O artık bir avukattı.

İnsan hakları bağlamında tarihe mal olan Dreyfus Davası için Fransızca bir savunma hazırlayıp Yahudi Komitesi'ne ulaştırdı. Komite tarafından Dreyfus portreli altın bir madalyayla ödüllendirildi.

Zohrab ulusal alanda olduğu kadar uluslararası alanda da hatırı sayılır bir isim haline geliyordu. Fakat iptidai rejimle sıkıntı yaşamaya başladı. Aslında bu sıkıntı onu 1915'te trajik bir ölüme götürecektir olan sonun başlangıcıydı.

Baskı rejimini ve olası tehlikelerini sezinleyerek bir süreliğine ülkeden ayrıldı ve II. Meşrutiyet ilan edilene kadar da geri dönmedi. Bir Almanla evliydi.

II. Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte herkes gibi o da bir şeylerin gerçek anlamda düzeleceğine inandığı için geri döndü.

Meşrutiyete, dolayısıyla özgürlüklere ve demokrasiye büyük umutlar bağlamıştı. Fakat bir kez daha yanılmıştı, üstelik Meşrutiyet rejimini destekleyen bütün diğer Ermeni tebaası ve yenilik isteyen bütün Osmanlılar gibi.

Fransa'da yaşanan devrim, değişen dünya dengeleri, özgürlük akımları belli ki Osmanlı tebaasını da tesiri altına almıştı. Oysa unutulmuş önemli bir gerçek vardı. Kıta Avrupa'sıyla Osmanlı arasında kültürel ve siyasi anlamda daha o yıllarda bile büyük bir fark vardı.

Dolayısıyla Fransa'da yaşanan devrimin ve özgürlük akımının Osmanlı'da yaşanabiliyor olması için başka argümanların ve kültürel gelişim/bilinç düzeyinin varlığı gerekiyordu.

Oysa imparatorluk içinde sadece İstanbul'da 'oryantal', Batılı etmenlerden yoksun, şekilci bir devrim yaşanıyor.

Benzeri bir şekilcilikle özgürlük ortamının sağlanması nasıl mümkün olabilirdi? Bu şekilcilik algısı günümüzde de Türkiye'de hâlâ varlığını sürdürüyor.

* * *

Dönelim asıl konumuza. Zohrab, avukatlığın yanı sıra Darülfünun'da Ceza Hukuku'nda değişiklik yapacak olan komitede görev aldı.

Mesleki kariyerinin ve milletvekilliğinin yanı sıra sayısız eser kaleme aldı ve dönemin basınında önemli bir figür olarak karşımıza çıktı. Taa ki tarihler 21 Nisan 1915'i gösterene kadar.

Zohrab, İttihat Terakki'nin önde gelen isimleriyle yakın dosttu. Fakat onu ne 'dostları', ne mesleği, ne de milletvekilliği kurtardı.

Oysa Meşrutiyetin ilanı için pek çok Ermeni entellektüelle birlikte omuz omuza İttihat Terakki'nin önde gelen isimleriyle mücadele vermişlerdi.

Sayılsız esere ve bilimsel çalışmaya imza atan Zohrab 1915'in karanlık Nisan'ında pek çok Ermeni entellektüel gibi evinden alındı. Ve yine pek çoğu gibi geri döneceğini, bir hata yapıldığını düşünüyordu fakat çıkartıldığı zorunlu yolculuktan bir daha geri dönemedi.

Bugün mezarının yeri dahi bilinmiyor. Hatta bir mezarı var mı o bile meçhul. Elimize ulaşan verilere göre işkenceyle yaşamına son verildi. Diyarbakır-Urfa yolunda bir yerlerde vahşice öldürüldüğü tarihi kaynaklarda yer alıyor.

* * *

Ermeni toplumu (*Osmanlı Ermeni Tebaası 1915 öncesinde cemaatten çok toplum profili sunuyor. Hem üst kimlik olarak Osmanlı hem de kültürel, sanatsal ve sosyal alanda daha çok görünür ve toplumla entegre halde*) 1915 sonrasında yaşanan büyük trajediyle birlikte toplumsal sıfatını yitirip cemaatleşmeye ve içe dönmeye başlıyor.

Zohrab'ın ardından Cumhuriyet'in ilk yıllarında Atatürk'ün Türker soyadını verdiği Berç Keresteciyan'ı TBMM'de görüyoruz.

Keresteciyan mecliste üç dönem Afyonkarahisar milletvekilliği yaptı. İstiklal Madalyası sahibi olan Keresteciyan aynı zamanda bir dilbilimciydi.

Keresteciyan da, Zohrab gibi dönemin önde gelen basın yayın organlarında yazılar kaleme almış ve editörlük yapmıştı.

Keresteciyan Hatay'ın Türkiye'ye bağlanması konusunda yaptığı Meclis konuşmasıyla da tarihe geçmiş önemli bir isim. Ermeni olmaktan ziyade aslında Osmanlı üst kimliğinin (*Osmanlı aydını diyoruz çünkü Cumhuriyet kurulmuş olsa bile Osmanlı kültürel etmenleriyle yetişmiş bir isim*) daha ön planda olduğunu görüyoruz.

Hayatını merak edenler kuşkusuz en az Zohrab kadar çarpıcı bir isimle karşılaşacak. Her iki isim de aldıkları eğitim ve üretimleriyle yaşadıkları ülkeye katkıda bulundular.

Keresteciyan'ın ardından Menderes Dönemi'nde DP'li birkaç Ermeni daha TBMM'ye girdi. Bu isimler Zakar Tarver, Mıgırdiç Sellefyan ve Hermine Ağavni Kalustyan'dı. Fakat Keresteciyan'la aralarında bir fark vardı.

Demokratik Parti Batıyla yakınlaşma politikaları çerçevesinde azınlık milletvekillerine sınırlı bir kontenjan açmıştı. Oysa Keresteciyan yaptığı hizmetler doğrultusunda Atatürk tarafından bilfiil milletvekili olarak atanmıştı.

Menderes'in trajik sonu, ülke içinde yaşanan çalkantılı yıllar ve azınlıkların maruz kaldığı acı olaylar nedeniyle TBMM'de 2000'li yıllara kadar bir daha Ermeni milletvekili görev yapmadı.

Tabii bunu kimliğini gizleyen kripto ve Müslümanlaşmış Ermenileri bir yana koyarak söylüyoruz. Çünkü bu tanıma dahil pek çok politikacının Türkiye'nin politik tarihinde önemli görevler üstlendiğini biliyoruz.

* * *

Demokratik Parti'den sonra yaklaşık yarım asır boyunca TBMM'de hiçbir Ermeni Milletvekili görev yapmadı. Zaten cemaat zor şartlarda varlık mücadelesi veriyordu. Politik arenada görünmek kimsenin işine gelmezdi.

Göreve gelen patrikler de yaptıkları açıklamalar konusunda oldukça temkinliydi. Olası bir yanlış ifadenin cemaate getireceği ağır yükümlülüklerin ve tehlikelerin farkındalardı.

* * *

Ermeni azınlık okullarında eğitim aldım. Ermenilerle ilgili ulusal kamuoyunda bir gündem oluştuğunda ya

okulların duvarlarına rencide edici yazılar yazılır, ya taşlı saldırılar olur veya patlayıcı yerleştirildiğiyle ilgili ihbarlar gelirdi.

Hrant Dink suikastinin ardından adeta bir fay çatladı.

Tarihler 2015'i yani soykırımın yüzüncü yılını gösteriyordu. Yapılan genel seçimlerde üç Ermeni Milletvekili TBMM'ye seçildi. Ermeni Cemaati içindeki büyük bir şaşkınlığın yanı sıra bazı çevrelerde sevinç dalgası yaşandı.

Artık Meclis'te farklı partilerden tam üç tane Ermeni Milletvekili vardı.

Avukat Selina Doğan, CHP'den milletvekili oldu. Babası uzun yıllar CHP'de Bakırköy Belediye Başkanlığı yardımcılığı yaptı.

Özellikle altını çizmek gerekir ki, CHP parti olarak Türkiye'nin yakın tarihinde azınlıklarla ilgili izlediği politikalar nedeniyle hafızalara kazınan bir parti.

Garı Paylan, Dink suikastinin ardından daha görünür bir isim haline geldi. Malatya kökenli olan Paylan Kürtlerin kurduğu HDP'den milletvekili olarak seçildi.

Paylan'ın partisi ve yaptığı kimi çıkışlar kendisine diasporanın bir bölümü ve Ermenistan'da ciddi bir popülerite kazandırdı. Fakat diğer yandan diasporanın önemli bir bölümü seçtiği partiyi sorgular halde.

AKP Milletvekili Markar Esayan'ın adıyla Dink Suikastinin ardından Paylan gibi ulusal kamuoyunda görünür hale geldi.

Meslekten gazeteci olmamasına, sadece bir dönem Agos'ta görev yapmasına karşın dönemin ses getiren ulusal

yayın organlarından biri olan Taraf Gazetesi'nde köşe yazarlığı yaptı. Bir süre gazetenin Genel Yayın Yönetmenliği görevini de yürüttü.

Esayan AKP saflarında milletvekili olarak meclise girdi. Diğer iki Ermeni milletvekiline kıyasla daha geri planda. Kimi açıklamaları nedeniyle çokça eleştirilen bir isim oldu.

Üç milletvekili de Ermeni milletvekili kontenjanıyla meclise girmişlerdi. Fakat asıl unutulmuş soru ve yaşanan kafa karışıklığı şuydu: Bir milletvekili ait olduğu etnik topluluğu mu, yoksa bütün bir ülkeyi mi temsil eder?

Yarım asır sonra Meclise giren Ermeni milletvekilleri de bu noktada kanımca bir kafa karışıklığı yaşadılar. Veya kendilerinden beklenti çok yüksek oldu.

Selina Doğan, parti içinden ve kamuoyundan aldığı tepkilerle birlikte bir parça daha arka plana çekildi.

Markar Esayan, ilk günden itibaren hep daha geri planda ve hükümet yanlısı açıklamalarla var olmayı tercih etti.

Garı Paylan'sa gündem yaratan ve ezber bozan açıklamalarla ve çıkışlarıyla bir yandan tepki çekerken, diğer yandan Ermenistan ve diasporada yakından takip edilen önemli bir isim haline gelmeye başladı.

Peki elli bin kişilik bir cemaat için neydi bu kadar politikaya atılmak için elzem olan? Yada şöyle soralım: Doğan, Paylan ve Esayan politik kulvara atılırken gerçekten bir şeyleri değiştireceklerine inanmışlar mıydı?

Milletvekilleri kendilerini mi, cemaati mi, ülkeyi mi temsil ediyorlardı? Yaptıkları açıklamalar cemaatin tüm

katmanlarından gelen talepler miydi yoksa azınlığın da azınlığının talepleri miydi?

Bu noktada kanımca farkında olmadan büyük hatalar yapıldı. Bir cemaati temsil etmek büyük bir sorumluluk ister. Hele söz konusu olan İstanbul Ermeni Cemaatiyse.

Her şeyden önce bir cemaati temsil edebiliyor olmak için o cemaatin bütün kültürel geçmişini özümsemek, dilini bilmek ve geçmişi irdelemek velhasıl kültürel değerlerine tümüyle sahip olmak ve bu bağlamda üretimler gerçekleştirmiş veya gerçekleştiriyor olmak gerekiyor.

Bir cemaati tam anlamıyla tanımadan ve onun kültürel değerlerine hakim olmadan temsil etmek nasıl mümkün olur?

Peki geniş cemaat katmanları TBMM'de bir Ermeni milletvekiline ihtiyaç duyuyor muydu? Cemaat adına konuşmak ve onları temsil etmek için izin alındı mı? Yapılan çarpıcı açıklamaların cemaat katmanlarında karşılığı ne oldu?

Kuşkusuz ki yapılan her beklenmedik açıklama Ermeni Cemaati'nin geniş katmanlarında büyük bir korkuya neden oldu ve tepkiler oluştu.

Bu olayın Ankara boyutu. Bir de tabii cemaat kurumlarında yaşananlar var. Patrikhane meselelerinden vakıf konularına, cemaat toplantılarına kadar her yerde Ermeni Milletvekilleri de söz sahibi oldu.

Peki, din ve devlet(burada devlet derken cemaate vurgu yapıyor)işleri ayrı konular değil miydi?

Peki neden Ermeni milletvekilleri cemaat kurumlarında da aktif olarak görünmeye ve söz sahibi olmaya başladılar? Bu noktada tarafsız olmaları ve cemaat işlerinden uzak durmaları gerekmiyor muydu?

Sözün özetiyle ciddi bir karmaşa ve kafa karışıklığı yaşanıyordu. Cemaatte entelektüel ve profesyonel yapılanma yoksunluğundan dolayı kimse süreci gerçek anlamda kontrol edemedi ve yönetemedi.

Cemaat dengeleri sağlıklı bir işlerliğe sahip olsa, kuşkusuz milletvekillerinin cemaat adına konuşma gereksinimi de ortadan kalkacaktı.

Ve daha da önemlisi TBMM'de sadece etnik bir cemaati değil, Türkiye'nin bütününe temsil etme görevini üstleneceklerdi.

* * *

24 Haziran 2018 seçimlerinden sonra beklendiği üzere CHP'li Milletvekili saf dışı kaldı. Garo Paylan HDP, Markar Esayan'sa AKP saflarında milletvekili olarak seçildi ve yeniden Meclise girdiler.

Geçmişe dönüp baktığımızda bugün her üç milletvekilinde de Zohrab ve Keresteciyan örneklerini ve üretimlerini görmek neredeyse imkansız.

Değişen zaman, globalleşen dünya, kültürel etmenlerin önem yitirmesi gibi ayrıntılar bugün her alanda olduğu gibi çok daha farklı profiller sunuyor bizlere.

Diğer azınlık toplumlara bakış

Hrant Dink Suikastinin ardından Ermeni cemaati toplumsal dinamiklerde çok daha fazla etkisini hissettirmeye başladı. Tabii ki bu durumda Agos'un payı yadsınamaz.

Cumhuriyet tarihi boyunca çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalan diğer azınlık toplumları da, Ermeni Cemaatinin hareketlenmesiyle birlikte kamuoyunda kendi sorunlarını da gündeme getirecek mecralar aramaya başladı. Agos bu anlamda önemli bir mecra oldu. Rum gençler, Süryaniler ve hatta Yahudiler sorunlarını dile getirmeye başladılar.

Tarihler 2011 yılını gösterdiğinde Süryani kökenli Erol Dora HDP'den milletvekili seçilerek TBMM'ye girdi. Dora'nın meclise girmesi aslında ilklerin de başlangıcı oldu. Avukat olan Dora HDP'den üç dönem milletvekilliği yaptı.

Avukat Dora kendisinden sonra meclise giren Ermeni milletvekillerine kıyasla çok daha geri planda olmayı tercih etti.

Dora'yla milletvekili seçilmesinin hemen ardından Hürriyet Daily News Gazetesi için özel bir röportaj gerçekleştirmiştik. Dora röportajında mecliste Süryanilerin sorunlarını gündeme getirmeyi planladığını söylemişti. Dora'nın röportaj boyunca ve sonrasında sık sık vurguladığı ayrıntıya şuydu:

"Birey olarak seçimlere katıldım, Süryani toplumunu temsil etmiyorum. Lütfen haberi yazarken bu ayrıntıya özellikle dikkat edin."

Dora, meslekten avukat olan bir milletvekiliydi, dolayısıyla atacağı olası adımların Süryani cemaati üzerinde

yaratacağı etkilerin de farkındaydı. Dolayısıyla her röportajında politika arenasındaki tercihin bireysel olduğunu vurgulamayı asla ihmal etmedi.

Rum ve Yahudi cemaatleri eğitim düzeyi çok yüksek bireylere sahip olsa da, söz konusu politik arena olunca geri planda durmayı tercih etti. Oysa kimi öncü partiler tarafından kendilerine de milletvekilliği teklifleri iletilmişti.

Ermenilere kıyasla diğer cemaatler Türkiye'de azınlık toplumu olarak politik arenanın ne tür hassasiyetlere gebe olduğunun farkındaydı. Aralarından kimileri Ermeni cemaatini örnek alarak cemaat içi eleştiriler getirdiyse de Rum ve Yahudiler geri planda kalmayı tercih ettiler.

Agos Gazetesi ve Ermeni milletvekilleri TBMM'de nasıl olsa onların da sorunlarını gündeme taşıyor hale gelmişti.

Evet, elli bin kişilik cemaatiyle nüfus açısından Ermeni cemaati diğer azınlık cemaatlere göre daha fazlaydı. Peki, sadece bu etmen mecliste üç Ermeni milletvekilinin farklı farklı çizgilerdeki partilerden milletvekili olması için geçerli bir neden miydi? Ya da doğru bir adım mıydı? Ya CHP gibi gibi yakın tarihte azınlıklarla ilgili sancılı politikalar izleyen bir parti?

Neden Erol Dora ısrarla "Bireysel bir tercih" vurgusunu yapmışken, Ermeni milletvekilleri Ermeni Cemaatinin ve hatta diğer azınlık toplumların sözcülüğüne soyundu?

Bu noktada önemli bir soru daha akla geliyor: Ermeni Cemaati birkaç yüz kişinin haricinde, gerçekten TBMM'de daha doğrusu politik mecrada görünür olmak istiyor muydu? Bu sorunun yanıtı elbette ki hayır...

Belediye Başkanı Yardımcıları

Bu başlık altında belediye başkanlığı yardımcılığı yapan Ermenileri de unutmamamız gerekiyor. Aslında bu isimlerin 2015 yılında Ermeni milletvekilleri için TBMM'ye giden yolu açtığını söylemek kanımca çok yanlış sayılmaz.

Ermeni Cemaatinin yoğun olarak yaşadığı Şişli ve Bakırköy ilçeleri gibi ilçelerde ilk Belediye Başkanı Yardımcıları görev yapmaya başladı.

Sonrasında farklı ilçelerin Belediyelerinde de Ermeni kökenli başkan yardımcılarının görev aldığını görüyoruz.

Bu isimlerden ilki ve en önemlisi kuşkusuz CHP'li eski Şişli Belediye Başkanı Yardımcısı Mustafa Sarıgül'le birlikte uzun yıllar görev yapan Vasgen Barındı.

Barın, aynı zamanda ilk resmi nikahı kıyarak kendi alanında bir tarih yazdı. Daha önceki yıllarda azınlık mensuplarından nikah kıyma yetkisine sahip herhangi bir isim yok.

Şişli'deki cemaat kurumlarının yenilenmesinde belediyenin o dönemlerdeki katkıları kuşkusuz yadsınamaz.

CHP Ermeni cemaati için adeta Sarıgül'le özdeşleşiyordu. Ve partinin azınlıklarla ilgili sancılı geçmişi neredeyse unutulmaya yüz tuttu.

Sarıgül'ü bir CHP'li, daha doğrusu bir politikacı olarak görmekten ziyade cemaatten bir birey gibi kabul gördü. Sevgi sofralarından cemaat yemeklerine, davetlere ve pazar ayinlerine kadar artık her yerde Sarıgül'le karşılaşmak mümkündü.

Kiliselerde kutsal masanın olduğu bölüme, geçmişte kilise görevlilerinin haricinde kimse giremezdi. Hele Hristiyan olmayan birinin bu bölüme kadar protokol gereği bile olsa geçmesi, örneğine rastlanılır bir durum değildi.

Fakat bu gelenek Sarıgül'le birlikte bozuldu. Çünkü cemaati yönetenler de aslında gelenek ve görenekleri çoktan unutmuştu.

Özellikle dini bayramlarda görkemli kortejlerle Sarıgül'le birlikte başlayan bu gelenek, daha farklı belediye başkanları ve hatta muhtarlar için de geçerli olmaya başladı.

O yıllarda Sarıgül'ün Başbakan adayı olması gündeme geliyordu. Dolayısıyla Ermeni Cemaati'nde Sarıgül'e olan hayranlık daha da farklı bir boyut kazandı.

Başbakan olması durumunda kimi isimler Sarıgül'e yakınlığı dolayısıyla Ankara'da daha da önemli pozisyonlara ulaşacağını düşünüyordu.

Cemaat tarafından unutulmuş tek bir şey vardı, Sarıgül bir siyasetçiydi ve her zaman da öyle kalacaktı. Yaptığı sadece siyasetin gereklerini yerine getirmektir.

Günümüzde artık Sarıgül Belediye Başkanı değil, hala zaman zaman ayinlere katılmaya devam ediyor. Tabii ki görevde olduğu dönemlerdeki gibi törensel bir havayla karşılanmıyor.

Cemaatin artık Ankara'ya temas için aracılara da ihtiyacı yok. Artık birinci elden kendisi zaten temas halinde. Ve bu nedenle cemaatin kimi bireyleri kendisini özel ve özerk hissediyor.

Apolitik bir cemaatin son on yılda birdenbire bu derece siyaset/siyasetçi, politika/politikacı merakına haiz olması gerçekten algıları zorlayacak bir durum.

Belki de yılların getirdiği 'yok sayılma' duygusu bunda temel etken. Ve belki de cemaat dışında kabul gören isimlerin, cemaat içinde 'söz sahibi' kişiler haline dönüşmesi etkenlerden bir diğeri.

Dolayısıyla cemaatin bugün içinden geçtiği süreçle ilgili pek çok etkenin iç içe geçtiğini söylemek pek de yanlış bir yargı sayılmaz.

İSTANBUL ERMENİ GENÇLERİ VE AKTİVİZM

Türkiye genelindeki tüm devlet ve özel okullar gibi, azınlık okulları da aynı tarih kitaplarını ders kitabı olarak okudu.

Fakat Türkiye genelindeki okullarla azınlık okulları arasında bir fark vardı. Geçmişte tarih kitaplarında Ermeniler Türkleri "arkadan vuran" bir toplum olarak anlatılıyordu.

Öte yandan tüm Ermeni ailelerinin kişisel tarihlerinde ve hatta albümlerinde I. ve II. Dünya Savaşları'nda cepheye gidenlerin fotoğrafları var.

Nasıl olur da bir toplum bir diğer toplumu arkadan vururken Mustafa Kemal Atatürk'ün sağ kolu olabilir, Kurtuluş Savaşı'nda cephelere koşabilir?

Nasıl olur da İstiklal Marşı'nı besteleyebilir ve nasıl olur bugün konuşulan Türkçe'nin yeniden varlık kazanması için Türk Dil Kurumu'nda büyük bir azimle çalışma gösterir?

Ve nasıl olur da bir gece içerisinde Atatürk'ün imzasını tasarlar? Ve o bir gecede tasarlanan imza nasıl olur da adeta kocaman bir ülkenin yüreklerine nakşedilir?

ABD'de yaşamını sürdüren Dikran Çerçiyian'la 2010 yılında özel bir röportaj yapmıştık. Haber Hürriyet, Hürriyet Daily News ve Radikal Gazetelerinde aynı gün ortaklaşa yayınlandı. Günler boyunca ulusal ve uluslararası basına malzeme oldu.

Çerçiyian, o röportajda babasının imzayı tasarladığı geceyi bize anlatmıştı.

Ses getiren o haberi buraya not düşmemiz gelecek kuşaklar için olduğu kadar, Türkiye toplumunun geniş katmanlarına hatırlatmak adına da elzem.

"(...)Hagop Vahram Çerçiyian bugünkü adıyla Boğaziçi Üniversitesi olan Robert Kolej'de elli beş yıl boyunca öğretmenlik yaptı, 25 bin öğrenciyi mezun etti.

Robert Kolej'de matematik ve coğrafya dersleri veren Hagop Vahram Çerçiyian 1920'li yılların ortalarında ABD'ye giderek Palmer Method Okulu'nda güzel yazı yazma konusunda uzmanlaştı; bu konuda Robert Kolej'de dersler verdi.

"Babamın öğrencileri TBMM'de vekil olmuşlardı.

1934 yılında Soyadı Kanunu'nun kabul edilmesiyle birlikte Mustafa Kemal Atatürk soyadı verildi" diyen Dikran Çerçiyian şöyle devam etti:

"Babamın öğrencileri Atatürk'e güzel bir imza numunesi armağan etme kararı alır. Karar öğrencileri tarafından Atatürk'ün hususi kalemi vasıtasıyla Boğaziçi'ndeki Bebek semti Komiserliği tarafından babama bildirildi."

O günlerde henüz küçük bir çocuk olan Çerçiyian, evde yaşananları şöyle anlatıyor:

"Saat sabah 8:30 sularıydı. Kapı çalındı annem açtı. Endişeli bir suratla odaya dönüp, 'Vahram kapıdaki komiser ve bir sivil adam seni görmek istiyor' dedi.

Önce okulda bir hadise olduğunu sandık." Hagop Vahram Çerçiyian evden ayrıldıktan kısa bir süre sonra geri döndü ve olanları ailesiyle paylaştı.

Çerçiyian o günü net hatırlıyor.

"Babam hemen masa başına geçti çünkü imza numunelerini hazırlamak için sadece bir günü vardı, sabah saat 8:30'da imzaları teslim etmesi gerekiyordu.

Bütün gün babamı seyretmekten yorulmuştum. Bir süre sonra uykuya daldım. Sabah uyanıp yanına gittiğimde masasında beş hazır imza numunesi gördüm, istenildiği üzere sabah saat 08:30'da numuneler bir gün önce kapımıza gelen komisere teslim edildi.

Babam Atatürk'ü canı gibi severdi, ben de öyle ve yaptığı işten dolayı büyük kıvanç duyuyordu."

Çerçiyian Türkiye'de uzun yıllar bu konunun üzerine sünger çekildiğini, bundan dolayı büyük bir üzüntü yaşadığını söyledi."

* * *

O imza ki kalplere kazındı, onu bile aslında kimin bize kazandırdığını unuttuk. Dahası geniş toplum katmanları olarak Ermenilerin bu ülkeye katkılarını ya unutmayı

tercih ettik ya da bilinçli olarak hafızamızın derinliklerine gömdük.

Belki de çoktan aramızdan ayrılmış olan Vahram Çerçiyen ne ironik bir serzenişte bulunuyor şu sözleri söylerken:

“Türkiye’de uzun yıllar bu konunun üzerine sünger çekildi, bundan dolayı büyük bir üzüntü yaşadım.”

Oysa Çerçiyenlerin bugün ABD yerine burada, Türkiye’de yaşaması gerekmiyor muydu? Peki neden aramızda değiller, bunu kendimize sormamız gerekiyor.

Biz okullarda Cumhuriyet’in kuruluşunu öğrenirken, yukarda bahsettiğimiz hiçbir gerçeği öğrenmedik.

Diğer okulların aksine biz azınlık okulları her akşam ve her sabah ‘Nutkumuzu’ yüksek sesle okumak zorundaydık ‘Varlığım Türk Varlığına armağan olsun’ derken eğer tek bir öğrenci dahi düzenli sırada hareket edecek olsa disiplin suçundan okuldan birkaç gün uzaklaştırılırdı.

Oysa bizler çocuktuk. Siyaset ve politikanın ne olduğunu da bilmiyorduk, kimliksel aidiyetin ne olduğunu da. Bize sadece susmamız ve çok konuşmamamız telkin ediliyordu.

Velhasıl korkularla büyümüştük. Kim olduğumuzu da, geçmişimizi de, neler yaşandığını da tam anlamıyla bilmiyorduk.

Külliyeye demek kanımca pek de yanlış olmaz, okul ve kiliselerin yer aldığı adeta duvarlarla örülü yapılar arasında yetiştik.

Bizler yaşadığımız ülkede ‘duvarların’ ardına cemaatin kısırdöngüsüne hapsedildik.

Oysa bizlerin de herkes gibi duvarların ardında neler olduğuyla ilgili merakımız vardı. Bizler de bu ülkenin gençleri ve dolayısıyla bu toprakların bir parçası değil miydik?

Ne kendimizi gerçek anlamda tanıyabildik, ne de ait olduğumuz ülkeyi. Aramızdan birkaçı cesaret ettiğinde de her iki taraftan birden cesaretlerimiz kırıldı.

Cemaat dengeleri öyle sanıldığı kadar kolay dengeler değil. Hatta Türkiye’nin genel siyasi/politik iklimi kadar zor.

İşte böyle bir iklim altında büyüyen Ermeni gençleri, özellikle 90’lar kuşağı Hrant Dink’i kendine rol model olarak almaya başladı.

Adım adım geliyorum diyen Dink Suikastiye adeta cemaatin genç kuşakları üzerinde yeniden bir uyanış etkisi yarattı. Oysa Hrant Dink için ölüm emrini verenler tam tersini hayal etmemişler miydi?

Genç kuşaklarda ‘yeniden uyanışla’ birlikte kimliksel sorgulamalar beraberinde aidiyet ve geçmiş sorgulamalarını da getirdi. Üstelik bu sorgulamalara yüz yıl boyunca sessiz kalan ve adeta gölge gibi varlık sürdüren Müslüman ve Kripto Ermeniler de dahil oldu.

Suikastle Hrant Dink’in bedeni aramızdan alınırken, bir uyanışın ve sorgulamaların da miladı oldu.

Ve elbette unutulmamalıdır ki, geçmiş kuşaklardan farklı olarak artık bir de Ermenistan gerçeği vardı.

Zaman artık 70’ler ve 80’lerde korkuyla varlık sürdüren kuşakların yaşamlarından farklıydı. Sonuçta dünya değişiyordu ve Türkiye bunun dışında kalamazdı.

Yukarda Ermeni gençleri aktivist saflarında görmemizin en önemli kırılma noktalarından birinin Hrant Dink Suikasti olduğunu söyledik.

Fakat bir diğer önemli kırım ile noktaysa yaşlılarının hiçbir suçu olmaksızın vatani görevini yaptığı sırada öldürülmesiydi. Arkadaşları, yaşlıları, sınıf-masa arkadaşları aralarından alınmıştı.

Bu isim Sevag Şahin Balıkçı'ydı. Balıkçı soykırım anmalarının yıldönümü olan 24 Nisan 2011'de aramızdan alındı.

O tarihten bu yana dava hâlâ sürüyor ve tüm delillere karşın yol alınmıyor.

İşte bu olgular dahilinde kendilerini 'Hrant Dink'in Arkadaşları' olarak adlandırılan kesimden irili ufaklı pek çok aktivist grup ortaya çıktı.

Bu gruplar aynı zamanda Dink davası kadar, Balıkçı davasını da yakından takip ediyordu. Bunlardan biri de Ermenicede 'Yeniden Uyanış' anlamına gelen Nor Zartonk'tu.

Grup ismini 19. Yüzyıl'da İstanbul'daki modern Ermeni edebiyatı akımlarından biri olan Nor Zartonk'tan alıyordu.

Özellikle altını çizmemiz gerekiyor ki, Nor Zartonk ekibi sadece Ermeni gençlerden oluşmuyor. Kürtler ve sol görüşlü Türk gençler de Nor Zartonk'un bir parçası.

Nor Zartonk ekibi resmi internet sitelerinde kendilerini aktivist bir ekip olarak değil de sivil toplum kuruluşu olarak tanıtıyor. Ve Türkiye'deki sol ve sosyalist yapılarla dayanışma içerisinde olduklarını vurguluyor.

Nor Zartonk neden sol/sosyalist hareket dahilinde Ermeni cemaatinin haklarını arar hale geldi?

Nor Zartonk ilgi alanı elbette ki sadece Ermeni Cemaatiyle sınırlı değil. Başta Kürtler olmak üzere Türkiye'deki pek çok etnik topluluğun sorunlarına da sahip çıkmaya çaballıyor.

Fakat Nor Zartonk, bir sivil toplum kuruluşu olmaktan ziyade henüz ağırlıklı olarak bir 'aktivist' grup profili çiziyor.

Bir oluşumun kendini gerçek anlamda bir sivil toplum örgütü olarak tanımlayabilmesi için farklı argümanlar gerekiyor.

Ermeni Cemaatiyle ilgili yaptıkları girişimlerse genelde cemaat katmanlarında tepkiye neden oluyor.

Peki suçlu kim, haklı kim? Kendilerini bir şekilde ifade etmek için zemin arayan gençler mi, cemaat mi, içinde yaşamak zorunda bırakıldıkları 'duvarlar mı'? Bu gençler gerçekte ne yapmaya çaballıyor?

Tepki gösterilsin ya da gösterilmesin, anlaşılıyor olsun veya olunmasın, bu gençler kendilerince Türkiye'de yani yaşadığımız ülkede sosyal hayattan siyasete, siyasetten politikaya her konuda söz sahibi olmak istiyor.

Ve dahası cemaat kalıplarının dışına taşarak, genelin bir parçası olmak ve tüm Türkiye toplumları adına söz almayı amaçlıyor.

Ne yazık ki alınan eğitim, yetişilen ortamlar yetersiz. Kimlik, aidiyet bilinci zayıf.

Cemaat dengeleri kendi gençlerine karşı duyarsız ve tepkisel. İçinde yaşanan ülkeyle gerçek anlamda entegre sağlanamadı.

Gençler, artık eskisi gibi ürkek değil. Etnik kimlikleri ne olursa olsun, geniş toplum katmanlarıyla aralarında bir köprü oluşturmak ve dünya görüşlerini paylaşmak istegindeler.

Bu anlamda ciddi yol kazaları yaşanıyor. Sol/sosyalist politik algısı tam olarak algılanmadan içeriği çeşitli argümanlarla doldurulmaya çalışılıyor. Şimdilik belki yol kazaları yaşıyorlar, fakat bilinçlenmeleri için aldıkları yol elzem.

Bu gençlere yol göstermek, Türkiye'nin demokratik ve özgürlükçü geleceği adına büyük önem taşıyor. Gerçekten birbirimize yol göstermeyi başarabilecek miyiz bilmiyorum.

Pankartlar ve şarkı sözleri

Daha önceki sayfalarda da kısaca değinmiştik. Cemaatle ilgili yaşanan olumsuz gelişmeler özellikle 90 kuşağında ciddi tepkilere neden oldu, olmaya da devam ediyor.

Son çeyrek yüzyılda Ermeni gençler tarafından sokaklarda ilk kez 'tepkisel' duruşlar sergilendi.

Fakat 'teпки' kimeydi? Veya şöyle soralım kimden 'destek' bekleniyordu, hedef kitlesi kimdi, eğer Ermeni cemaatiyle ilgili olumsuz giden durumlar için tepki varsa bu tepki neden Ermenice değil de Türkçe dile getiriliyordu?

Kendilerini sivil toplum kuruluşu olarak tanımlayan pek çok aktivist grup var. Bunlardan biri de "Hay-Yerid

Türkiye Ermeni Gençliği Platformu". Fakat bu platformların tam olarak neyi ne için protesto ettiklerini anladıklarından kuşkuluyum.

Yukarda bahsettiğimiz gruplar tarafından katılımlar kimi zaman zayıf olsa da 24 Nisan anmalarında meçhule kurban giden Ermeni aydınların fotoğraflarının taşındığı yürüyüşler düzenlendi.

Ermenilerin yoğun olarak yaşadığı semtlerin kapılarına Ermenistan'ın öncü sanatçılarından Rupen Hakverdiyan'ın şarkı sözleri yazıldı.

İşte Ermenice harflerle duvarlara kazınan bu şarkı sözlerinde bir tezat vardı, ama aynı zamanda bir ilk de yaşıyordu.

Bir ilk yaşıyordu çünkü ancak Osmanlı İmparatorluğu döneminde Ermenice harfler sokaklarda, tabelalarda, pankartlarda varlık göstermişti.

Oysa takvimler 2000'leri gösteriyordu. Gençler tepkilerini dile getirmek ve Ermeni Cemaati'nin varlığını vurgulamak için duvarlara şarkı sözleri kazıyorlardı. Bu bir dışavurum muydu? Tarifi ne olabilirdi?

Fakat tüm karşı duruşlarda aynı zamanda bir tezat vardı. Tepkisel duruşta kullanılan, daha doğrusu tercih edilen şarkı Hakverdiyan'ın, Ermenistan'da son derece meşhur olan 'Pariluys digin Arus' yani 'Günaydın Bayan Arus' isimli eğlenceli şarkısıydı.

İçeriğinde politik bir argüman yoktu. Eğer amaç bir tepki ve dışavurumsa neden bu şarkı tercih edilmişti?

Duvarlara kazılan şarkı sözlerinde imla hataları vardı. Ve dahası bu sözleri duvarlara kazıyan gençlerin büyük bir çoğunluğunun Ermenice bilgisi ya azdı, ya da hiç yoktu.

Yukarda da belirttiğimiz gibi tercih edilen şarkı Ermenistanlı bir sanatçıya ait, oysa biz İstanbul Ermenisiyiz yani Batı Ermeni kültürünün devamıyız. Bunun bilincinde miyiz, emin değilim.

Sadece bu örneklerle bakarak dahi gençlerin ne kadar kafa karışıklığı yaşadığını görmek mümkün.

Duvarlara kazılan şarkı sözlerini, Patrik seçimlerini protesto eden afişler izledi. Afişlerde siyah cübbe içinde gölge şeklinde Ateşyan betimlenmiş ve gözlerine bant çekilmişti. Bu nedenle bir kişi gözaltına alındı.

Yine unutulmuş bir ayrıntı vardı, üstelik trajik bir ayrıntı. Herkes protesto edilebilir, buna din adamları da dahil.

Fakat protesto unsuru olarak kullanılan dini cübbe ne ironik bir tercih.

Ermeni Apostolik Kilisesi'nin sembollerinden biri olan o cübbe için insanlarımız 1915'te hayatlarını ve Gomidas örneğinde olduğu üzere bilinçlerini yitirdiler.

O cübbe Ermeni kültürünün ayrılmaz bir parçası. Onu sokaklarda protesto unsuru olarak kullanırken tüm yukarıda saydıklarımız hiç mi akıllardan geçmedi?

Eğer tüm bu sivil aktivist platformlar kültürel bilince sahip olsaydı, Ateşyan protestosu adı altında, binlerce yıllık bir kültürün ardında bıraktığı son değerler bu şekilde harcanıyor olmazdı.

Dönelim Hay-Yerid Türkiye Ermeni Gençliği Platformu'nun hazırladığı "Hey duyuyor musunuz" başlıklı protesto metnine. Metinde şunlar yazıyordu.

"10 yıla yakın hukuksuz bir şekilde yarattığı patrik genel vekili garabetini türlü yollarla idame ettiren, önce kendisini bu görevden azleden, daha sonra o görevi ortadan kaldıran ruhanilere rağmen, Türkiye Ermeni toplumuna kendisini dayatan Aram Ateşyan şimdi de bir danışma kurulu oluşturmuş.

550 yılı aşan bir geçmişe sahip Türkiye Ermeni Patrikliğine kayyım olarak atanan Aram Ateşyan'ın oluşturduğu, fakat ancak toplumun gözünde gene toplum tarafından seçilmiş patriklerin kurmaya yetkili olduğu bu danışma kurulu, kendisinin bir çok icraatı gibi, haktan ve hukuktan yoksundur ve toplum nezdinde yok hükmündedir.

Açıktır ki, Ateşyan böyle bir kurul kurarak kendi konumunu meşru kılmaya, sağlamlaştırmaya çalışmakta, bunun için kurul üyelerini kendi amaçlarına alet etmektedir. Fakat bu ona meşruiyet getirmeyeceği gibi, kurulu üyelerini de gayrimeşru bir geçmişin parçası yapacaktır.

Bu girişim, içinde bulunduğumuz krizi çözemeyecek, tersine derinleştirecektir. Krizin çözümü ilk gün olduğu gibi bugün de Aram Ateşyan'ın yapay vekillik görevinden resmen ve yazılı olarak istifa etmesinden ve seçim prosedürünün işletilmesinden geçer.

Dolayısıyla, kurul üyelerini de bunun arkasında durmaya, Ateşyan'ın ucuz oyunlarının bir parçası olmayarak

saygınlıklarımı korumaya, bizimle birlikte doğru talepleri seslendirmeye çağırıyoruz.

'Sözde vekil değil, seçilmiş patrik! Ateşyan istifa.'

* * *

Protesto demokratik bir haktır, fakat protesto ederken kişisel haklara saygı duymak kaydıyla. Oysa "*Hey duyuyori musun...*" diye argo bir seslenişle yazılan protesto metninde taleplerin ele alınış tarzında ciddi ve gözle görülür bir üslup hatası mevcut.

Henüz algılayamadığımız bir gerçek var. Gidişatı değiştirmek istiyorsak bunun çaresi argo serzenişlerde ve karşı duruşlarda değil. Çare kendimizi geliştirmekten, projeler üretmekten, olumsuz gidişatı düzeltmek için akılcı çözüm yolları üretmekten, daha doğrusu bilgidен ve bizlerden geçiyor.

ERMENİSTAN GERÇEĞİYLE YÜZLEŞME

80 ve 90'lı yıllarda biz İstanbul Ermenileri Ermenistan kelimesinin telaffuz dahi edildiğini duymuyorduk.

Oysa sınırların ötesinde bizlere sözü dahi edilmeyen bir Sovyet Ermenistan'ı yani bir ülke vardı.

Mutlaka kısıtlı bir çevrede büyüklerimiz kendi aralarında konuşuyorlardı fakat biz küçükler Ermenistan'ın varlığından habersiz büyüdük.

Bireysel olarak ilk kez Ermenistan kavramıyla küçük bir çocukken tanıştım.

Amcam, Ermenistan Sovyetlerin bir parçasıyken oraya turist olarak gitmek istedi. TC Pasaportu olduğu için Sovyet Ermenistan'ına giriş izni verilmedi.

Yaşanan bu gelişme benim çocukluk yaşlarımda travma yaşamama ve Ermenistan'a karşı 'tepki' duymama neden oldu. Nasıl olurdu da Ermenistan her Ermeni'nin evi olması gereken ülkeye girilmesine yasak koyabilirdi?